

Prace utrzymaniowe w małych ciekach zlokalizowanych na obszarach rolniczych i ich wpływ na bioróżnorodność

Adam Brysiewicz¹, Przemysław Czerniejewski², Bartosz Kierasiński¹

¹ Instytut Technologiczno-Przyrodniczy – Państwowy Instytut Badawczy, Falenty

² Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

XVIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa PROBLEMY ZRÓWNOWAŻONEGO ROLNICTWA, OCHRONA OBSZARÓW WIEJSKICH, ZASOBÓW WODNYCH I ŚRODOWISKA, 21-22.09.2022 r. Falenty

Prace utrzymaniowe

Obowiązkiem właściciela wód jest ich utrzymanie, ale także zagwarantowanie osiągnięcia celów środowiskowych.

Do typowych prac utrzymaniowych zalicza się:

- 1. odmulanie cieków poprzez usuwanie nadmiaru osadów dennych;**
- 2. wykaszanie roślinności szuwarowej z brzegów oraz koryta rzeki**
- 3. remonty ubezpieczeń i budowli regulacyjnych;**
- 4. eliminację przeszkód w postaci drzew i gałęzi z cieków w celu zwiększenia przepływu wody w kanale rzeki;**
- 5. zasypywanie wyrw i nor bobrowych w brzegach, wycinaniu drzew z brzegów oraz martwego rumoszu drzewnego;**
- 6. usuwanie makrofitów z rzek.**

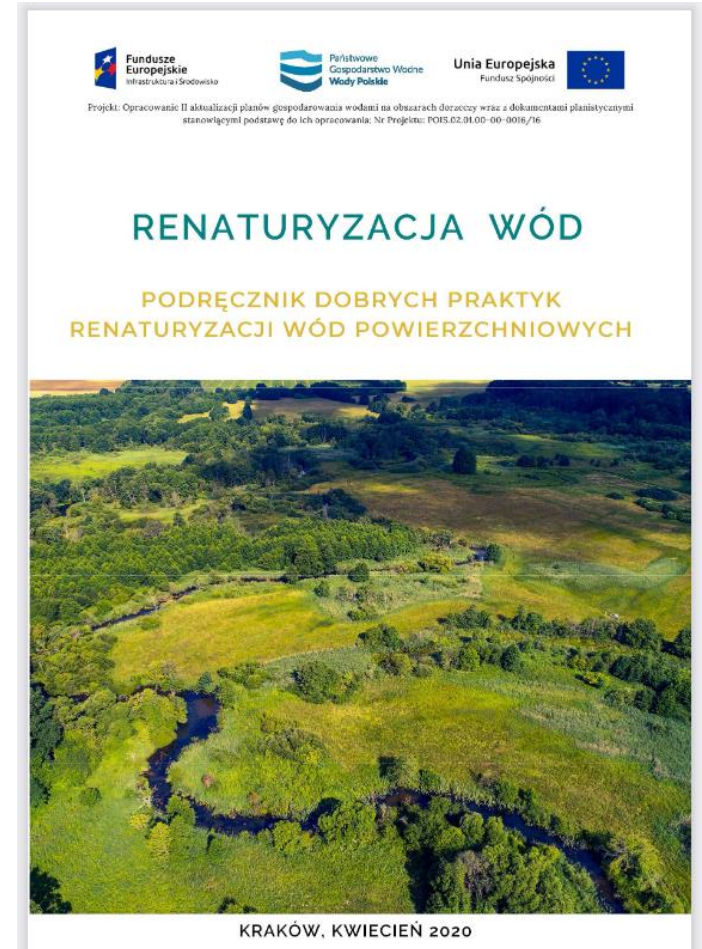
Renaturyzacja wód

„Renaturyzacja jest działaniem wspomagającym odtworzenie stanu ekosystemu lub procesów przyrodniczych zachodzących w ekosystemie, który został zdegradowany, uszkodzony lub zniszczony”
(Society for Ecological Restoration; SER).

Państwa, w których wcześniej rzeki zostały uregulowane prowadzą obecnie programy deregulacji rzek i przywracania im naturalnego charakteru, realizując te przedsięwzięcia w ramach programów ochrony przed powodzią.

Skuteczność i stabilność efektu renaturyzacji wód powierzchniowych w zakresie różnorodności przyrodniczej jest umożliwienie gatunkom migracji do miejsca, w którym renaturyzację przeprowadzono.

Największym współczesnym wyzwaniem renaturyzacji wód powierzchniowych są negatywne skutki zmian klimatu, które wpływają na zmianę zasobów wodnych.

Cel badań

Celem badań było określenie wpływu prowadzonych prac utrzymaniowych na zmiany bioróżnorodności organizmów wodnych i ocena tempa samoistnej renaturyzacji na przykładzie wybranych niewielkich cieków położonych na obszarach użytkowanych rolniczo w dorzeczu Wisły (Czarna Cedron) i Odry (rzeka Rurzyca).

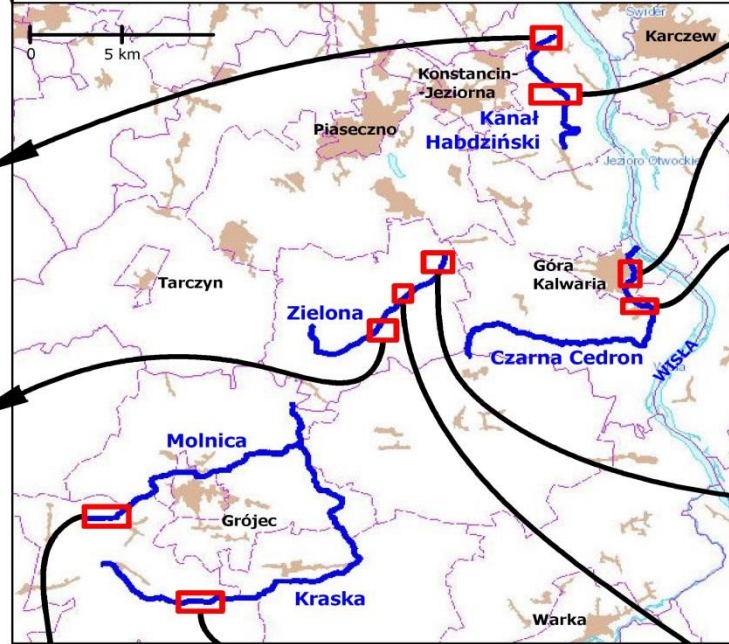
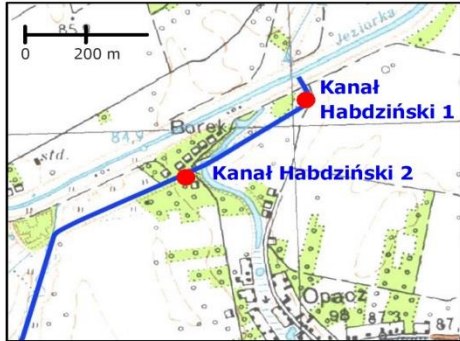
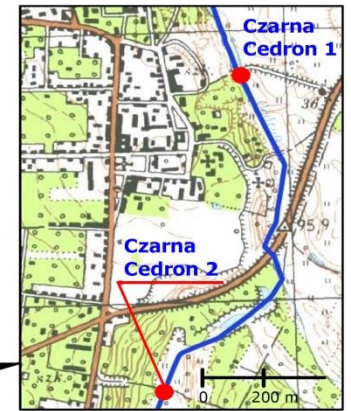
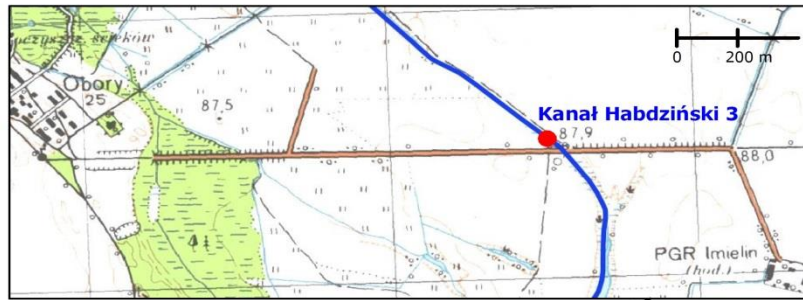
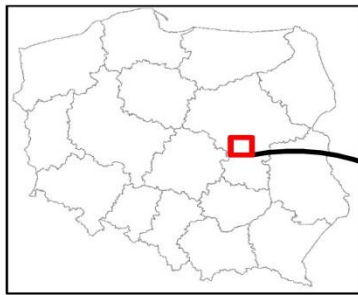
Zadanie 5

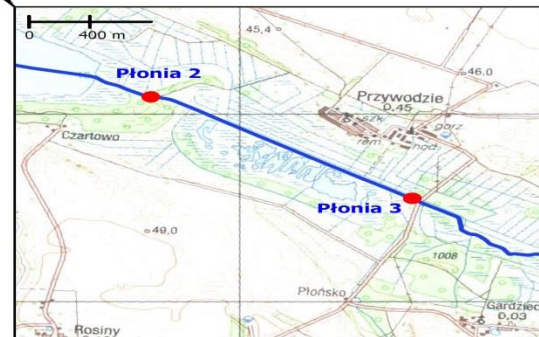
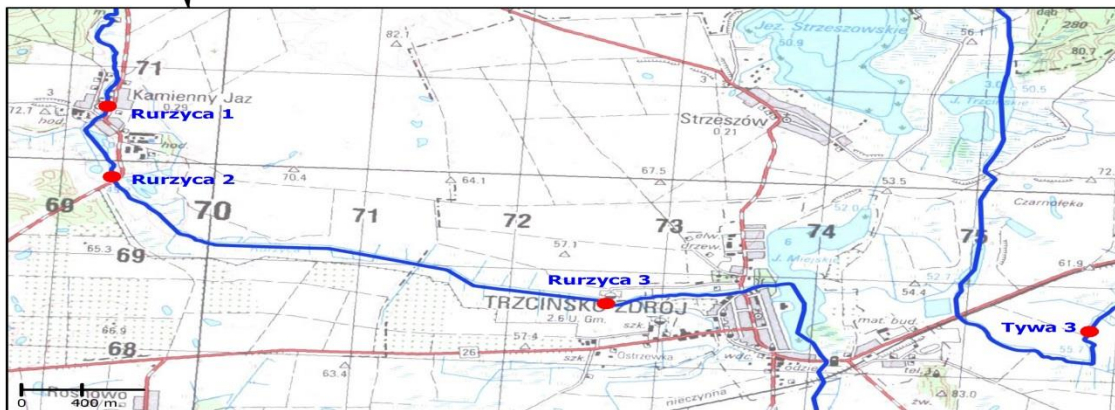
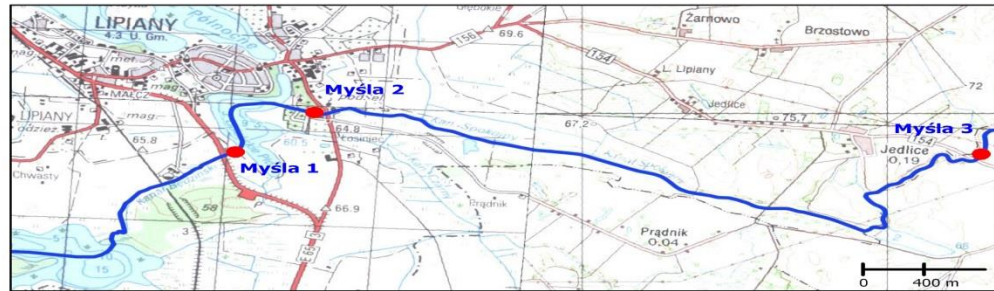
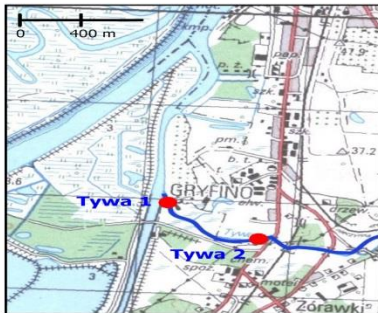
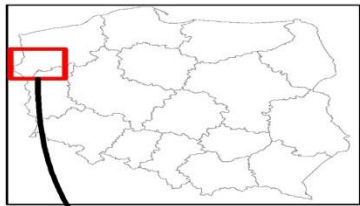
INFORMACYJNE WSPOMAGANIE PRZYGOTOWANIA, REALIZACJI I ODBIORU ROBÓT W ZAKRESIE UTRZYMYWANIA URZĄDZEŃ MELIORACJI WODNYCH

- Wykonanie prac terenowych mających na celu ustalenie rodzaju i tempa spontanicznej renaturyzacji zachodzącej w korytach małych rzek nizinnych i wyżynnych poddanych pracom utrzymaniowym;
- Na każdym odcinku prowadzone będą pomiary i obserwacje kształtu i parametrów geometrycznych przekroju poprzecznego koryta, profilu podłużnego (układ dna, przegłębienia i płycizny, spadki lokalne), układu poziomego, łączności koryta z terenem zalewowym, akumulacji osadów dennych;
- ilościowego i jakościowego składu taksonomicznego makrofitów;
- liczebności i składu gatunkowego ichtiofauny;
- liczebności i składu gatunkowego makrozoobentosu.

Obszar badań

Metodyka

- **Pomiary zamulenia cieków** – na każdym przekroju lokalizowano i oznaczano punkty wysokościowe stałej rzędnej n.p.m. Punkty te, zwane reperami pomocniczymi, zostały wybrane tak, by niezależnie od warunków hydrologicznych znajdowały się powyżej rzędnej zwierciadła wody.
- Każdorazowy pomiar zamulenia dna rozpoczynano od nawiązania do repera pomocniczego z wykorzystaniem niwelatora. Do prac niwelacyjnych wykorzystywano zarówno niwelatory kodowe (Leica Sprinter 150M), jak i niwelatory optyczne (Leica NA720).
- **Procentowe porastanie roślinnością wodną** wykonywano w okresie letnim poprzez monitoring i rejestrowanie obrazu (zdjęcia).

Metodyka

- Próby były pobierane corocznie w sezonie wiosennym za pomocą drągi ręcznej na trzonku o wielkości oczka siatki 500 μm i szerokości wlotu drągi 25 cm. Drągę ciągnięto na określonym odcinku, frontalnie do kierunku przepływu wody, naruszając wierzchnią warstwę sedymentu przed siatką na powierzchni $25 \times (130\text{--}150)$ cm;

W tym celu określono:

- liczbę taksonów reprezentujących zespół;
- strukturę dominacji zespołu
- zagęszczenie osobników w 1 m^2 ;

Metodyka

- Do połowu ryb zastosowano technikę elektropołowów z użyciem agregatu Electric Fishing Device Type ELT 60 II GI. Wykonując połowy, uwzględniano zalecenia norm: CEN EN 14011: 2003 oraz PN-EN 14011: 2006.
- Połowy na poszczególnych stanowiskach prowadzono, brodząc pod prąd na odcinkach długości 100 m analizując skład ichtiofauny, zagęszczenie (liczba osobników danego gatunku na 1 m² powierzchni połowu) oraz udział procentowy w zespole ryb.

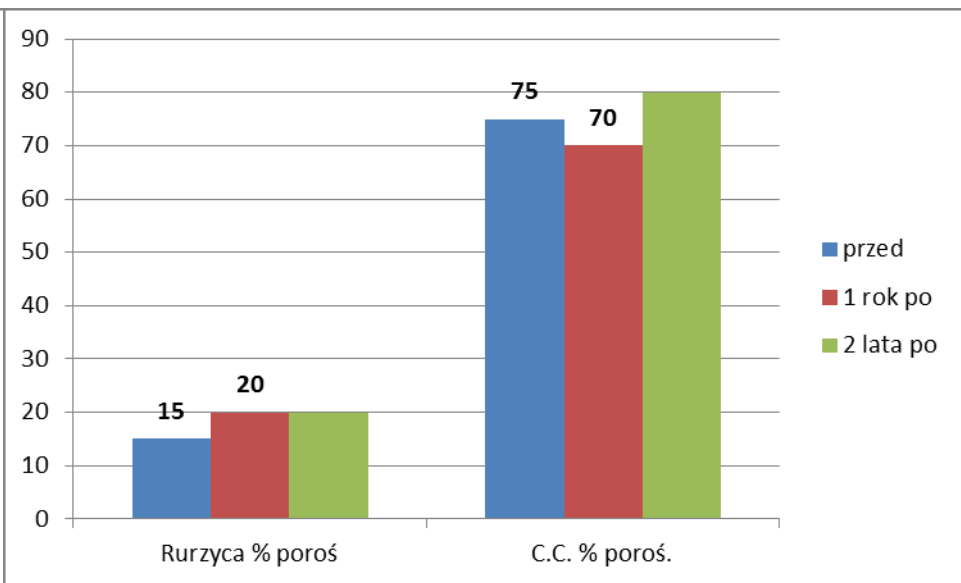
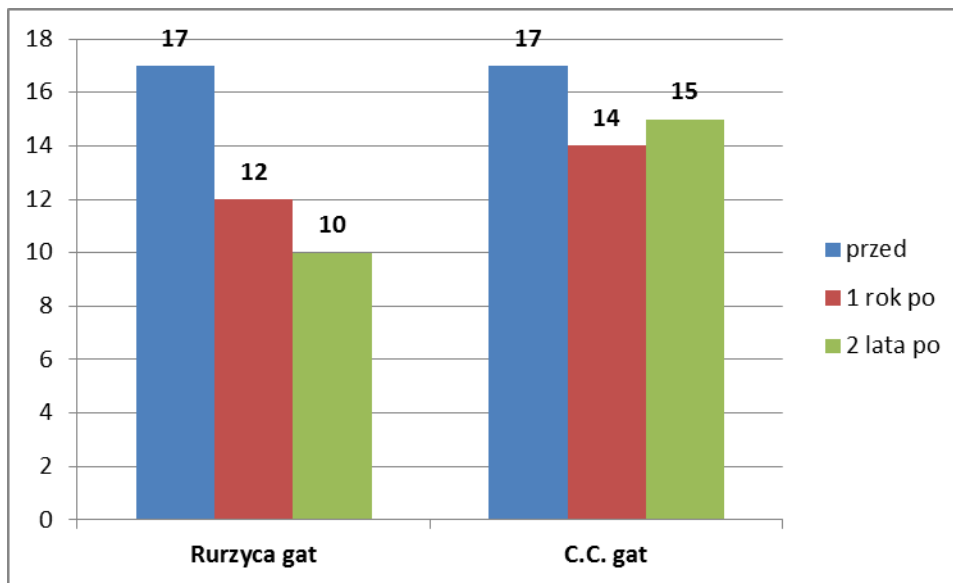

Wyniki badań

Makrofity

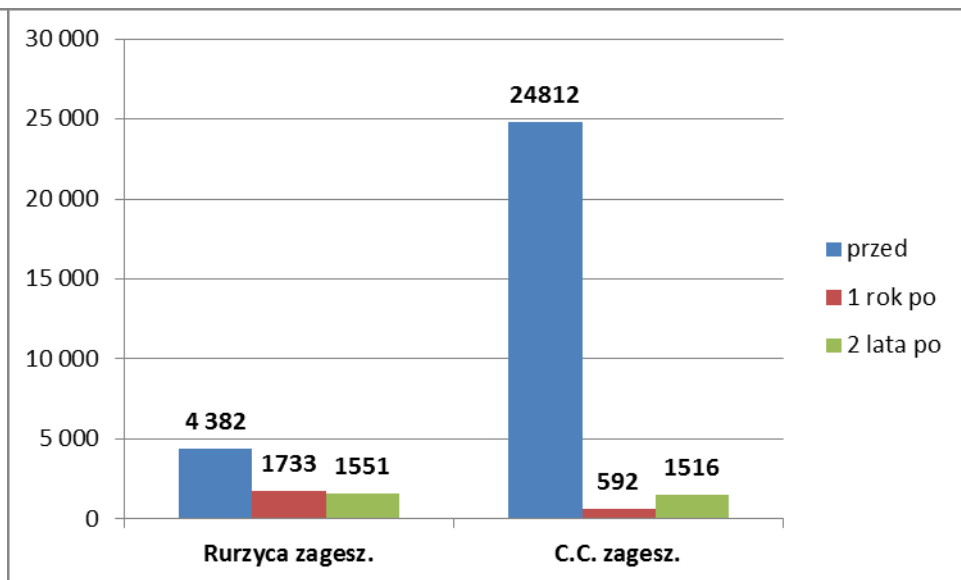
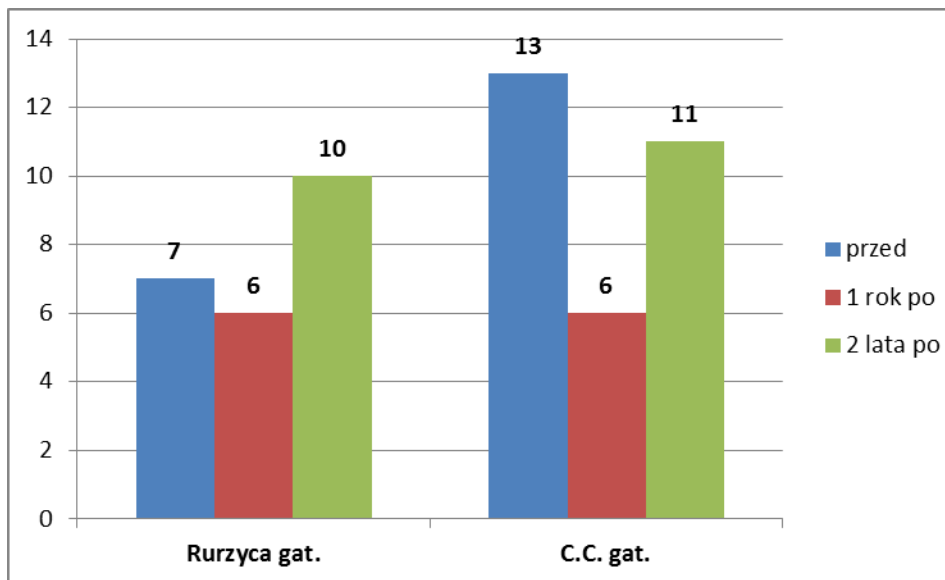
Roślinność [liczba gatunków]

Roślinność [% porostania]

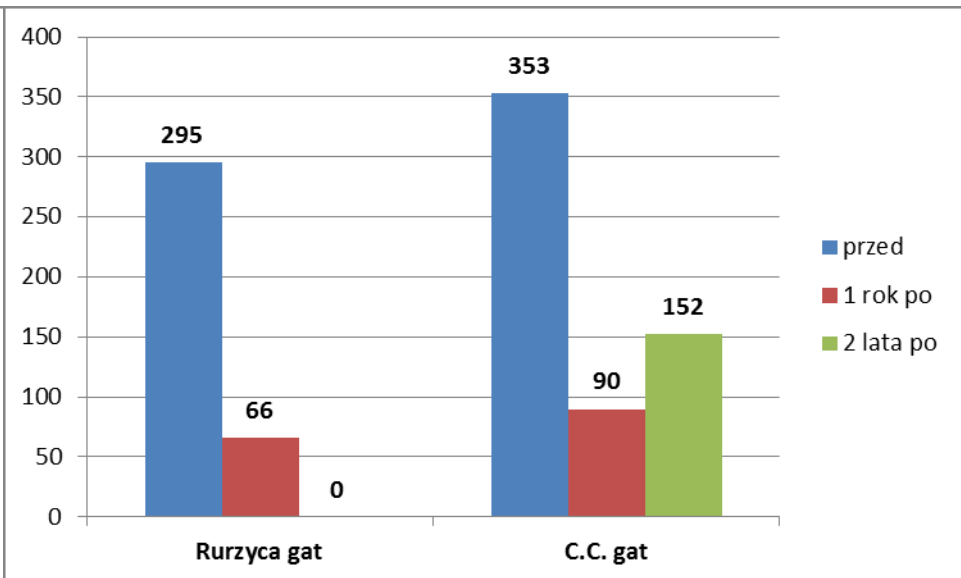
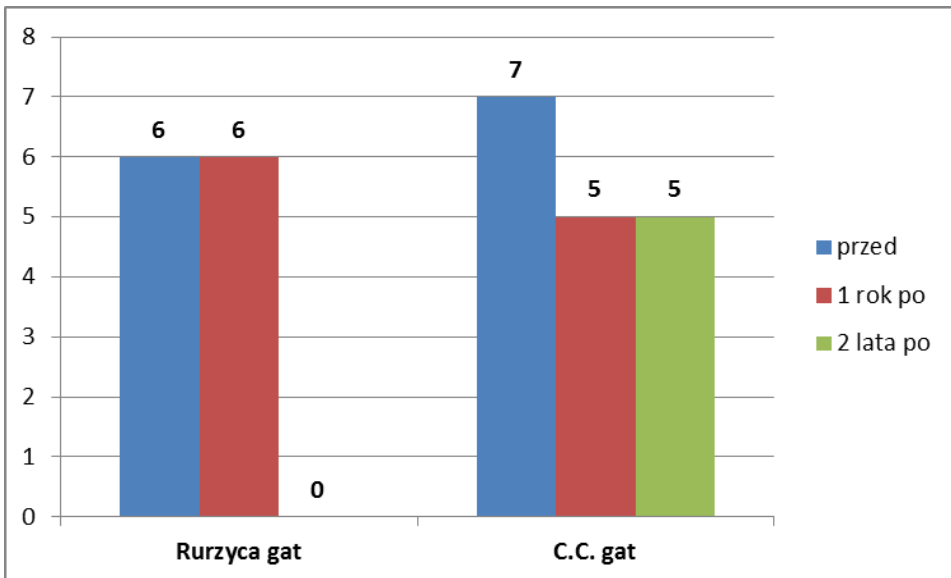
Wyniki badań

Makrozoobentos

Wyniki badań

Ichtiofauna

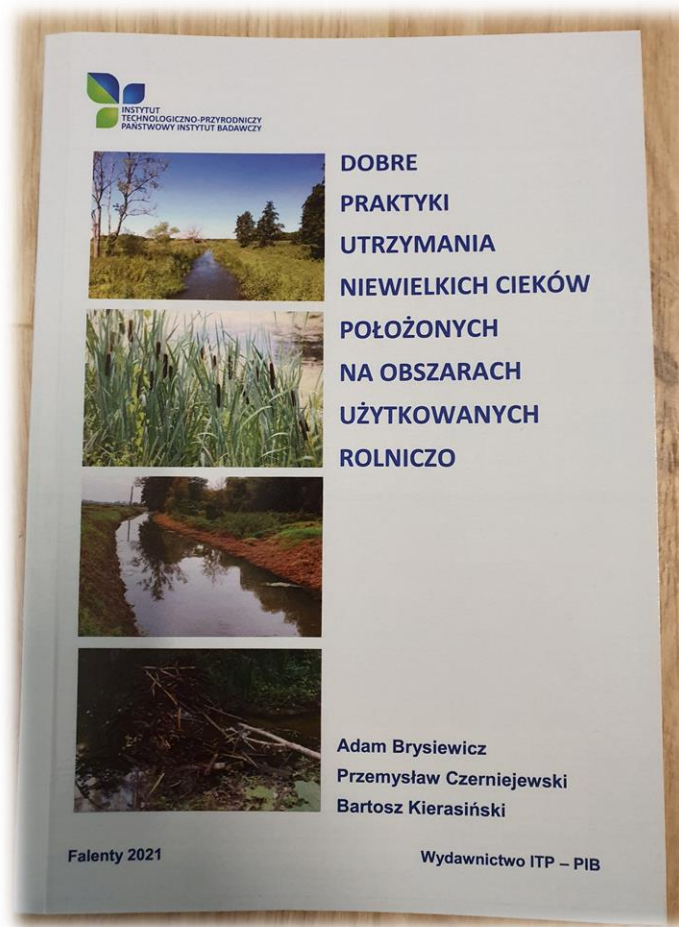
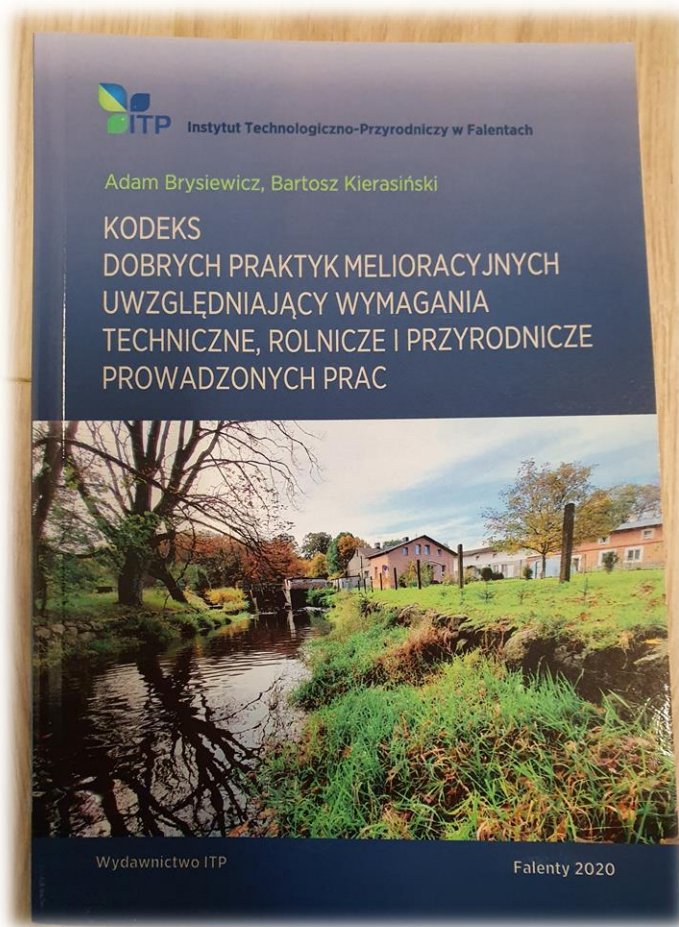

1. Na wszystkich badanych stanowiskach, wpływ prac utrzymaniowych wywoływał natychmiastowe reakcje w ekosystemach, a efekty były widoczne przez okres minimum 1 roku.
2. Procent porośnięcia cieków zależny był nie tylko od prac utrzymaniowych ale innych czynników, które determinowały odrastanie roślinności (np. wzrost prędkości przepływu).
3. Odmulanie cieków zubażało bioróżnorodność makrozoobentosu i dopiero po 2 latach zagęszczenie osobników mogło wracać do pierwotnego poziomu.
4. Ichtiofauna wracała na siedliska nawet kilka dni po odmuleniu cieków – ale to już nie było to samo miejsce...
5. Samoistna renaturyzacja rzek oraz tempo i możliwość odtwarzania siedlisk zależą od szeregu czynników, dlatego tak ważne jest, aby prace utrzymaniowe były podejmowane tylko wtedy i tam gdzie jest to konieczne z uwzględnieniem ochrony siedlisk oraz wcześniejszego monitoringu szczególnie cennych przyrodniczo cieków.

Światowy Dzień Rzek
25 września

Dziękuję za uwagę!